مورتـوربه کردنـەوەی ژیـان بــە (مێ)... محەمەد تەها حوسێن

هەوڵێك بۆ بە عەقلانیکردنی شۆڕش لە ڕۆژاڤا

لە دوانەکانی بووندا ناکرێ تەنها مامەڵە لەگەڵ تەنها جەمسەرێك بکرێ، ئەگەر کرا ئەوە جۆرێکە لەوپەڕگیریی و لە ڕاستیشدا هەر ئەوەیە بینین بە یەك ئاراستە یا گرتنە بەری یەك تاکە ڕێچکە.
دوانەی(نێر-مێ) ش وەك دوانەکانی تر{ڕووناك – تاریك، بڵند-نەوی، تەڕ- وشك، شیرین –تاڵ، درێژ-کورت، قەڵەو-لاواز،........تاد}تەنها یەك ڕووی گەشاوە و درەوشاوە بووە و تاکە جەمسەری نێر چالاك بووە و هەمیشە ئەو بووەتە پێوەری مانا لە ژیانی کۆمەڵایەتی زۆربەی کۆمەڵگە و نەتەوەکانی ئەم سەرزەمینە بە تایبەت ئەم خۆرهەڵاتەی خۆمان.

بینینی یەك جەمسەر لە سرووشتی دوانەی شتەکانی بووندا لاڕێکردنی عەقڵە هەر لەسەرەتای هوشیاری مرۆڤ بەوەی ئەو شتێکی لە ئاژەڵ زیاترە و هەر بەو شتەش توانیویەتی دەسەڵاتی خۆی بسەپێنێتە سەر هەموویان و بیانخاتە ژێر ڕکێفی خۆیەوە.
نێرسالاریی زادەی ئەم جۆرە بینینە تاك جەمسەریەیە و سەپاندنی مۆرکی نێرانەش بەسەر کۆی ژیانی مرۆڤایەتی تا ئەم سەد ساڵەی دوایی هەر لەو کوێر ڕەنگیە کەوتۆتەوە. لە دوانەکانی بووندا یەکێك لەوەی تر پەسەندتر و باڵاتر نیە بەقەد ئەوەی ئەوە یەکێکە بۆ ئەوەی تر دەبێتە پێوەر و بۆ دەرەوەی خۆی بەم بەراورد و لەبەر گرتنە دەردەکەوێ.

لە زەمەنی نوێگەریش لە مێژووی هزری ئەورووپا (مێ) تایەکی هاوسەنگی (نێر) نەبووە، هاوسەنگ تەنها بە کێش و بڕی بەرهەمهاتوو لە هێز نایەتە ئارا، هاوسەنگ لە پەیوەندیە ئینسانیەکاندا تەنها پەیوەستی بڕی بەرهەمهاتوو لە عەقڵ و جۆری بیرکردنەوە و بەرهەمی فیکرە.
لە شۆڕشی فەرەنسا و لە دیمەنێك لە دیمەنەکانی پێگەیینیدا ژن توانیویەتی مێیەتی خۆی و کاریگەری ئەو مێیەتیە لەسەر ئەڵقەیەك لە ئەڵقەکانی زەمەنی شۆڕشدا بنێ و تا ئاستێك ئەم شۆڕشە لە عەقلانیەت نزیك بکاتەوە. بەڵام کۆی شۆڕشەکانی دیکە لە مێژووی مرۆڤایەتیدا ئەوەندەی سۆز و هەڵچوون لێیان خوێیون، ئەوەندە عەقڵ و هۆش جڵەوی ڕووداوەکانیان نەگرتۆتە دەست.

لە سۆزی کوردانەمەوە نیە ئەگەر پێموابێ هێزی (مێ) لە بەرگریەکانی کۆبانێی دووسێ ساڵ لەمەوبەر و ئەم دووسێ ڕۆژەی عفرینیشدا دەرهاویشتەی بیرکردنەوەیەکی بیرکەرەوەیەکی عاقڵە و ئەم ڕایەشم زۆر بەر لە ئێستا بەنووسین بڵاوکردۆتەوە و ئەمێستاش کاتی خۆیەتی بیخەینەوە بەر مەددی نەزەر.
(مێ) زۆر پەیوەستە بە (ماڵ،منداڵ،خاك) ئەم پەیوەستەگیەشی لە غەریزەی دایکایەتی و هێزی ڕۆحی و سایکۆلۆژی شیردان و گرتنە ئامێز و ڕاژەنین و ….وەرگرتووە، ژن بە ئاسانی دەستبەرداری کۆرپە و منداڵەکانی نابێ، ئاسان ماڵی خۆی تەسلیم بە بێگانان ناکا، لە مێژووی ماڵداری کوردیدا(دەسەڵاتی نێو ماڵ) ژنی باش ئارامیی خستۆتە خێزانەوە و یەکیەتی و یەکێیزی لەبەرهەمهێنانی هێزدا لێکەوتۆتەوە و توانیویەتی نێوانی براو خوشکان بە پتەوی بێڵێتەوە، ئەمە لە کاتێکدا خێزان هەر مۆرکی نێرینەی بەسەردا زاڵ بووە،بەڵام بوونی مێ لە ماڵ هەمیشە خێزانی خستۆتە دۆخی کامڵبوونی ماڵی ڕاستەقینەوە.

هێزی غەریزی ژن چ وەك دایك و چ وەك خوشك و هەر شتێکی تر لە سرووشتی ژینیتیکی خۆی بۆماوەتەوە و هەر بۆیەش ئەوەی لە ڕۆژاڤا هزری مێگەرایی خستە نێو پڕۆسە سیاسی و ئیداری و سەربازیەکانەوە بێئاگا نەبووە لەم سەرچاوە سرووشتیە و لە بەعەقلانیکردنی ئەم توانا غەریزیە لەبنەهاتووە.
کورد وەك پشکداری لە کولتووری مرۆڤایەتیدا نەیتوانیوە تا ئێستا هیچ کاریگەریکی دیاری لەسەر دابنێ، بەڵام لەم دیاردە سایکۆژینیتیکیە کە بۆ سیاسەت و ڕووبەڕووبوونەوەی سەربازی وەرگێڕدرا توانی زیادەیەك بخاتە سەر هزری فیمینیستی جیهانی و یەکسەریش لە شەپۆلی سێیەمی فیمینیزمی جێی خۆیان بکەنەوە و تەنانەت بە خۆ لە نێر کەمتر نەزانین لێشی تێپەڕن.

دیاردەی بەرگری جەنگاوەرانە هەر بە تەنها مانای پارێزگاری لە شار و خاك و ماڵ ناگەیەنێ بەقەد ئەوەی مانایەکی جەوهەری دیکەی هەیە ئەویش پارێزگاریکردنە لە (ژیان) خۆی، ئەوانەی هێرشیان دەکەنە سەر ستراتیژی مەرگدۆستی و کوشتنی ژیانیان هەیە و ئەوانیش لەبەرانبەردا و لە پاش نێرە هاوڕاکانیاندا بواری تێکدانی ئەو ژیانەیان نادەنێ کە تازە خەریکە بە شێوەیەکی تر بونیاتی دەنێن.
دەنگی مێ لە ڕۆژاڤا دەنگی مێینەگەرایی هەرە مۆدێرنە و دوور لە لێکدانەوەی سیاسی و حیزبیانە هەوڵێکی کولتووری هزروانانەشە بۆ گێڕانەوەی شکۆی مێ و کۆتاییهێنان بە نەخشاندنی ژیان بەتەنها لە

لایەن نێرەوە. ئەم مێیانە نایانەوێ چیتر نێربازانە لە ژیاندا بن و ئیشیان تەنها لاسایی کردنەوەی نێرە دەسەڵات بەدەستەکان بێ، وەرگێڕانی ئیرادەی مێ بۆ واری سیاسی و سەربازی و ئیداری و دیبلۆماسی بەم بوێریە پێشتر نەبینراوە هێوێنکردنەوەی ژیانە بە ڕۆحی مێ و هەوڵێکی کوردانەشە بۆ بەرزنرخاندنی توانای مێ لە گۆڕانکاریە بونیادیەکاندا، هەوڵی کوردانە بەو مانایەی بۆ یەکەم جارە دیاردەیەکی مرۆڤانە لە لایەن (مێ) ی کوردەوە دادەهێنرێ و بەرەو ئەوە دەچێ ببێتە دیاردەیەکی هزری و عەقلانی لەسەرتاسەری ناوچەکە و دنیاش.